

Kannanotto STM:lle koskien valtakunnallista oikeuspsykiatrista palvelujärjestelmää, liittyen valtioneuvoston erikoissairaanhoidon järjestämistä ja keskittämistä (336/2011) koskevan asetuksen uudistamiseen.

Johdanto: Oikeuspsykiatrian yksiköissä, joita ovat osaltaan THLn alaiset valtion mielisairaalat sekä eräiden nykyisten sairaanhoitopiirin sairaaloiden erityisyksiköt, kuten HYKS Tehostetun Osastohoidon ja Oikeuspsykiatrian yksikkö, tehdään mielentilatutkimuksia ja väkivaltariskiarvioita, hoidetaan syyntakeettomana tuomitsematta jätettyjä oikeuspsykiatrisia potilaita, hoidetaan kansainvälisen hoitoseuraamuksen nojalla Suomeen siirrettyjä potilaita ja tehdään syyntakeettomina tuomitsematta jätettyjen hoidon tarpeen selvittämisiä. Samoissa yksiköissä hoidetaan runsaasti myös yleispsykiatrisia potilaita, joiden hoitaminen on erityisen vaarallista ja/tai vaikeaa. Englanninkielisessä kirjallisuudessa näistä kaikista potilasryhmistä käytetään termiä ”forensic patients”, johtuen samankaltaisista kliinisistä ja turvallisuuskäsitteistä liittyvistä tarpeista, joihin oikeuspsykiatrian erikoisala vastaa.

Lain mukaan THL käytännössä määrittelee oikeuspsykiatrisen toiminnan vaatimat puitteet: Mielenterveyslain 17a §:n mukaan ”Terveiden ja hyvinvoinnin laitos määrää rikoksesta syytetyn tahdosta riippumattoman hoidon aloittamisesta sairaalassa, jossa on potilaan hoidon edellyttämät valmiudet ja erityisasiantuntemus.” Tätä määrittelyä on THL ryhtynyt käyttämään vuonna 2015 myös mielentilatutkimuspaikan suhteen.

Yllä mainittua kriteeriä ”valmiudet ja asiantuntemus”, ei ole kuitenkaan spesifisti määritelty missään, esim. lain perusteluissa, kuten ei myöskään sairaanhoitopiirien hoitopuitteita oikeuspsykiatrisen potilaan hoidon jatkuttua valtion sairaalassa yli 6kk. Oikeuspsykiatrisissa yksiköissä sekä osaaminen, että fyysiset ja organisatoriset edellytykset suoriutua erityisen vaarallisten ja vaikeahoitoisten potilaiden hoidosta ovat tarkasti määriteltyjen kriteereiden sijaan kehittyneet vuosikymmenien ajan kliinisen, juridisen ja tieteellisen kehitystyön myötä, paikallisen resursoinnin puitteissa.

Oikeuspsykiatrinen palvelujärjestelmä erityistason hoitopaikkoineen liittyy laadukkaana hoidon lisäksi kansalaisten hengen ja terveyden turvaamiseen. Siten olisi tarkoituksenmukaisesta palvelujärjestelmän organisoinnista huolehdittava keskitetysti, pitkäjänteisesti ja johdonmukaisesti. Erityisen suuria riskejä on ennakoitavissa THLn ulkopuolisten oikeuspsykiatristen yksiköiden laadun turvaamisessa maan koko sosiaali- ja terveydenhuollon alue- ja vastuujaon seurauksena (sote-uudistus), mikäli pienen erityishoitoa tarvitsevan potilasryhmän hoito pirstoutuu ja sitä yritetään järjestää kyseistä potilasryhmää erittäin huonosti palvelevan yleispsykiatrisen hoitojärjestelmän puitteisiin. Samalla kansainvälisesti oikeuspsykiatria kohdistuu yhä enemmän mielenkiintoa ja kunnianhimoisia kehitysprojekteja, mm. EUn COST- toimenpiteissa (http://www.cost.eu/COST_Actions/isch/IS1302), joissa korostetaan oikeuspsykiatrisille yksiköille spesifejä olosuhteita, joissa terapeutit on integroitu ihmisoikeus- ja turvallisuuskäsitteisiin.

Kannanotto: On erittäin tärkeää Suomen oikeuspsykiatrisen palvelujärjestelmän kannalta, että kaikessa oikeuspsykiatria koskevassa suunnittelutyössä varmistetaan mtl 17a§:n vaatimustason saavuttaminen. Kaikkien edellä mainittuja oikeuspsykiatrisia palveluita tuottavien toimintayksiköiden tulee täyttää modernin oikeuspsykiatrisen yksikön toiminnalliset ja rakenteelliset standardit. Tämä edellyttää osaamis- ja rahoitusresurssien vahvaa keskittämistä; sijaitsevat yllä kuvattujen potilaiden hoitopaikka minkä tahansa palveluntuottajan piirissä, edellyttää se oikeuspsykiatrian erikoisalalle spesifejä fyysisiä, juridisia ja organisatorisia puitteita, jotka takaavat sekä hoidon korkean laadun, että potilaiden ja heidän ympäristönsä turvallisuuden.

Lisäksi allekirjoittaneet toivovat oikeuspsykiatristen potilaiden velvoitteista avohoitoa koskevan lainsäädäntötyön etenemistä STM:n ja oikeusministeriön asettaman työryhmän jo helmikuussa 2005 tekemän yksimielisen mietinnön mukaisesti.

Markku Eronen, johtava ylilääkäri

Vanhan Vaasan Sairaala

Eila Tiihonen, johtava ylilääkäri

Niuvanniemen sairaala

Allan Seppänen, ylilääkäri

HYKS, tehostettu osastohoito ja oikeuspsykiatria

Jari Tiihonen, professori

Itä-Suomen yliopisto/Karolinska institutet

Nina Lindberg, professori

Helsingin yliopisto